

Rusya-Ukrayna Savaşı Gölgesinde AB Enerji Politikaları ve Türk Devletleri

Bahar ÖZSOY*

Geliş Tarihi (Received) 20.09.2023– Kabul Tarihi (Accepted): 28.10.2023

DOI : 10.26745/ahbvuibfd.1363881

Öz

Rusya-Ukrayna Savaşının ortaya çıkardığı siyasi ve ekonomik kriz ile mücadelede kimi görüş ayrılıklarına karşın Avrupa Birliği (AB), içinde bulunduğu süreci iş birliği çerçevesinde yürütmeye çalışmaktadır. Jeopolitik kaygıların yeniden yükseldiği bu dönemde sınır güvenliğine yönelik algılanan tehdit ve enerjide Rusya'ya olan bağımlılığın neden olduğu kriz AB'nin kısa, orta ve uzun vadeli stratejiler belirlemesini gerekli kılmıştır. 2019 yılında kabul ettiği Avrupa Yeşil Mutabakatı ile Paris Anlaşması kapsamındaki taahhütleri yerine getirerek 2050 yılına kadar iklim nötrlüğünü sağlamayı taahhüt eden Birlik, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başlaması ile enerji politikalarını güncellemiştir. Yeni politikalar içerisinde enerji tasarrufundan kademeli bir şekilde yeşil enerjiye geçiş, fiyat kontrolünün sağlayacak önlemlerin alınmasından alternatif ihracatçılar ile yeni anlaşmaların yapılmasına kadar birçok başlık yer almaktadır. Kriz döneminde AB enerji güvenliğinin sağlanmasında öne çıkan aktörler arasında Türk Devletleri de bulunmaktadır. Bu çalışma Rusya-Ukrayna savaşından hareketle ortaya çıkan enerji krizine ve AB'nin krizle mücadele için almış olduğu önlemlerde Türk Devletleri'nin rolüne odaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Ukrayna, AB, Türk devletleri, Enerji krizi.

The Energy Policies of the EU and Turkic States in the Shadow of Russia-Ukraine War

Abstract

Despite some differences of opinion in the fight against the political and economic crisis caused by the Russia-Ukraine War, the European Union (EU) is trying to carry out the process within the framework of cooperation. In this period when geopolitical concerns have risen again, the perceived threat to the border security and the crisis caused by dependence on Russia for energy have made it necessary for the EU to determine short, medium and long-term strategies. The Union, which has committed to achieving climate neutrality by 2050 by fulfilling its commitments under the Paris Agreement with the European Green Deal adopted in 2019, has updated its energy policies with the start of the Russia-Ukraine War. The new policies include many topics, from saving energy to a gradual transition to green energy, from taking measures in order to ensure the price control to making new agreements with alternative exporters. Turkic States are among the prominent actors in ensuring the EU's energy security during this crisis period. This study focuses on the energy crisis that emerged from the Russia-Ukraine War and the role of the Turkic States in the measures taken by the EU to combat the crisis.

Key Words: Russia, Ukraine, the EU, Turkic States, Energy crisis.

* Dr.Öğr.Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, b.ozsoy@hbv.edu.tr

Giriş

Teknolojinin gelişmesi, arz-talep döngüsünün genişlemesi ve sanayileşme ile birlikte enerjinin kullanımı yaygınlaşmıştır. İkinci Dünya Savaşı ve ardından yaşanan 1973 krizi arz güvenliğinin önem kazanmasını sağlasa da aradan geçen yıllarda fosil yakıtlara ve tek bir ülkeden gelen kaynağa bağımlılık artarak devam etmiştir. Bu süreçte, önemli miktarda petrol ve doğal gaz rezervi bulunan Rusya'nın siyasi sorunların çözümünde enerjiyi bir silah olarak kullanması arz güvenliğini ulusal güvenlik meselesine dönüştürmüştür.

Rusya'nın Şubat 2022'de Ukrayna'ya saldırısı sonrasında yaşanan enerji krizi ile yeni bir enerji ve güvenlik sistemi oluşmaktadır. Önceki politikaların hızlandırılması ve yeni eylem planlarının hazırlanması ile Avrupa, bir yandan Rusya'ya olan bağımlılığı ortadan kaldırma diğer yandan 2050 yılına kadar iklim nötr ilk kıta olma amaçları için çabalamaktadır. Bununla birlikte orta ve uzun vadeli hedeflere erişim sürecinde fosil yakıtların kullanımının devam edeceği açıktır. Bu kapsamda rezervleri, potansiyelleri ve jeopolitik konumları ile Türk Devletleri AB'nin enerji politikalarında alternatif ülkeler olarak öne çıkmaktadırlar.

Dört bölümden oluşan çalışmada ilk olarak enerji güvenliği ve enerjinin küreselleşmesi kavramları üzerinde durularak enerji talebi tarihsel perspektiften ele alınmaktadır. Devamında resmi veriler ışığında AB'nin enerji portresi çizilmektedir. Rusya-Ukrayna Savaşı bağlamında AB enerji politikalarının yer aldığı üçüncü bölümün ardından ise Türk Devletleri'nin AB enerji politikalarındaki rolü değerlendirilmektedir.

1. Enerji Güvenliği ve Enerjinin Küreselleşmesi

Ateşin keşfinden 'bir damla petrolün bir damla kandan daha değerli' görüldüğü zamana kadar geçen süreçte enerji kaynakları, kullanımı, üretimi ve tüketimi büyük bir değişime uğramıştır. Özellikle 18. yüzyılda kömürün hızla yayılması siyasi ve ekonomik bir dönüşüme neden olmuştur. Sanayi Devrimi enerji kaynaklarına sahip olmanın artan üretimin sürdürülmesi, toplumların ekonomik ve teknolojik gelişmelerinin sağlanması noktasında olan önemini açığa çıkarmıştır (Karabulut, 2016). Bu dönemde özellikle İngiltere'de yaygınlaşan kömür üretimi ulaşım sektöründe yaşanan gelişmelerle birlikte ekonomik büyümeye katkı sağlayarak ülkenin 'üzerinde güneş batmayan imparatorluğa' dönüşmesini kolaylaştırmıştır. İngiltere'nin küresel bir güç olma yolunda olduğu bu dönemde ABD ve Almanya gibi ülkelerde kömür kullanımı yaygınlaşmış, bir yandan şehir nüfusu hızla artarken diğer yandan endüstriyel ürünlerin yetiştirilmesi için Yeni Dünya'daki koloniler kullanılmaya başlanmıştır (Mitchell, 2009).

20. yüzyıla gelindiğinde kömürün yerini petrole bıraktığı görülmektedir. Bu dönemde enerji kaynaklarının ülkelerin siyasi ve ekonomik gelişimi üzerindeki stratejik etkisi yaşanan iki büyük savaş ve 1973 yılındaki enerji krizi ile açığa çıkmıştır. Enerji kaynaklarına sahip olan ve

bu kaynakları işlevsel kullanmayı başaran ülkeler savaşın kaderini belirlemiştir. Örneğin, Birinci Dünya Savaşı öncesinde İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanı Winston Churchill'in daha hızlı olması için donanma gemilerinin güç kaynağını kömürden petrole kaydırma kararı ülkeye Almanya karşısında bir üstünlük sağlamıştır (Yergin, 2006). Enerjinin üretim ve tüketim açısından taşıdığı anlamın yansıması olarak, gelişmişliğin bir ölçütü sayılmaya başlanması da İkinci Dünya Savaşı'nın sonrasına denk gelir (Demir, 1993). 1970'li yıllara kadar enerji piyasası uluslararası şirketlerin elinde bulunurken kaynak sahibi ülkelerin gelirleri oldukça sınırlıdır. Nitekim, Orta Doğu'nun zengin rezervlere sahip ülkelerinde Batılı şirketlerin kontrolünde çıkarılan petrolün ve bu petrolden elde edilen gelirin büyük oranı ABD ve Batı'ya taşınmıştır. Teknolojinin gelişmesi ve üretim sisteminin yeniden şekillenmesi ile Batı, artan nüfusun ihtiyaçlarını bu imkanlardan mahrum ancak enerji kaynakları açısından zengin Doğu ülkelerinden karşılayarak ekonomik büyümesini kolaylaştırmıştır. 1960 yılında enerji konusunda birlikte hareket etmek ve enerji piyasalarındaki etkilerini artırmak amacıyla Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı'nın (Organization of Petroleum Exporting Countries-OPEC) kurulması mevcut durumla ilgili farkındalığın oluşması açısından önemli olmakla birlikte örgütün etkinlik kazanması ancak Arap-İsrail Savaşları sırasında mümkün olabilmıştır. Nitekim 1973 yılında İsrail ile Arap devletleri arasında yaşanan savaşta OPEC tarafından İsrail'i destekleyen ülkelere uygulanan petrol ambargosu günümüz enerji sisteminin şekillenmesinde büyük rol oynamıştır.

Ambargo ile birlikte yaşanan kriz ülkelerin gündemlerine enerji güvenliği kavramını almalarını sağlarken petrole sahip olmanın temelde bir ulusal güvenlik meselesi olduğu anlaşılmıştır. En bilinen tanımıyla enerji kaynaklarının uygun bir fiyatla kesintisiz olarak kullanılabilirliği olarak tanımlanan enerji güvenliğinin ekonomik, siyasi ve toplumsal boyutlarının bulunması enerji krizlerini derinleştirmektedir. Başlangıçta enerji güvenliği daha çok alıcı ülkeler açısından önem taşıyan bir kavram olarak öne çıkmasına karşın 1980'li yılların ortasından itibaren enerji fiyatlarının hızlı bir şekilde düşmesi ihracatçı ülkeler açısından da kavramı önemli hale getirmiştir. Alıcı ülke için enerjiyi uygun fiyatlarla, devamlı ve emniyetli bir şekilde almak temel amaç iken satıcı ülkeler -özellikle enerji gelirlerine bağımlı olanlar- yüksek fiyatlı, sürdürülebilir ve güvenli bir pazar hedeflemektedirler.

Enerji güvenliği kısa vadede sistemin arz-talep dengesindeki ani değişikliklere anında tepki verme yeteneğine odaklanırken uzun vadede ekonomik gelişmeler ve çevresel ihtiyaçlar doğrultusunda yapılan yatırımlarla ilgilenmektedir (IEA, 2019). Bu noktada yenilenebilir enerji kaynaklarının önem kazanmasından tasarruf tedbirlerine satıcı çeşitliliğinin sağlanarak enerjide bağımlılığın azaltılmasından enerjide verimliliği artıracak teknolojinin geliştirilmesinin merkezinde

enerji güvenliği meselesi bulunmaktadır. Olası kriz durumlarında ülkeler söz konusu tedbirlerin yanında sisteme toplu bir şekilde müdahale etmeyi öngören mekanizmalar oluşturabilmektedirler. Örneğin, 1973 krizinde İsrail'e destek sağlayan ülkelere karşı uygulanan petrol ambargosuna yanıt olarak arzda bir kesinti olması durumunda sanayileşmiş ülkeler arasında koordinasyonu sağlamak, enerji politikaları üzerinde iş birliğini teşvik etmek, tedarik mücadelesini zedelemekten kaçınmak ve gelecekte ihracatçılar tarafından herhangi bir 'petrol silahı'nın kullanımını caydırmak için Uluslararası Enerji Ajansı (International Energy Agency-IEA) kurulmuştur (Yergin, 2006).

Enerji kullanımının artması dünyanın farklı bölgeleri arasındaki etkileşimin gelişmesine katkıda bulunan bir küreselleşme biçimidir. Enerjinin küreselleşmesi ise artan hacimlerdeki enerjinin uluslararası sınırlar boyunca daha uzak mesafelere taşınması yoluyla dünyanın enerji kaynaklarının birbirine bağılılığıdır (Overland, 2016). Kömürün aksine petrol ve doğal gazın görece hafifliği ve akışkanlığı uzun mesafeler boyunca taşınmasını mümkün kıldığından enerjinin küreselleşmesi genel olarak bu iki kaynağın kullanımının artması ile mümkün olmuştur. Nitekim 20. yüzyıl boyunca uluslararası olarak ihraç edilen kömürün oranı yaklaşık yüzde 15'e sabitlenirken 1920'lerden itibaren petrolün ihraç oranı yüzde 60-80 arasındadır (Podobnik, 2006). Öyle ki, 1970'e gelindiğinde, dünyadaki deniz yoluyla taşınan yükün yüzde 60'ı petrolden oluşmaktadır (Hudson, 2001).

Enerjinin küreselleşmesinin bir boyutunu da enerji şirketleri oluşturmaktadır. Uluslararası petrol şirketleri, milyarlarca dolar değerindeki sermayeleri ve on binlerce çalışanıyla dünyanın birçok ülkesinde faaliyet göstermektedirler. Günümüzde petrol sahalarındaki üretimin %50'den, rezervlerin ise %60'tan fazlasının çokuluslu şirketlere ait olduğu düşünüldüğünde enerjinin, küreselleşmenin merkezinde yer alması kaçınılmazdır (Overland, 2016). Bununla birlikte küreselleşme arttıkça birbirine daha bağımlı hale gelen ülkeler için enerji güvenliğine yönelik riskler artmaktadır. Örnek olarak 2000'li yıllardan itibaren Rusya ve Ukrayna arasındaki anlaşmazlığın Rus petrol ve doğal gazının en büyük alıcısı AB üzerindeki etkisi gösterilebilir.

Diğer taraftan enerjinin küreselleşmesi kadar fosil yakıtların kullanımı ile ortaya çıkan sorunların da küresel bir nitelik taşıdığı ifade edilmelidir. Örneğin, iklim krizinin sebeplerinin başında kömür kullanımının tetiklediği sera gazları gelmektedir. Daha çok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler tarafından kullanılan bu yakıtların kullanımını azaltmaya yönelik çaba ve girişimler olmakla birlikte özellikle Çin, Hindistan ve Endonezya gibi yoğun nüfuslu ülkelerde kömüre erişimin kolaylığı ve siyasi-ekonomik etkenler orta vadede alternatif enerji kaynaklarının kullanımını sınırlandırmaktadır.

2. Uluslararası Veriler ve AB Enerji Portresi

20. yüzyıldan itibaren petrol ve doğal gazın siyasi ve ekonomik önemi artmaya devam etmektedir. Enerji kaynaklarının eşit olmayan dağılımı ve enerjiyi talep edenlerin çoğunlukla bu kaynaklara yeterli oranda sahip olmayanlardan oluşması zengin rezervli bölgelerde ise bir rekabete neden olmaktadır. Bu bölgelere bakıldığında kanıtlanmış petrol ve doğal gaz rezervleri bakımından Orta Doğu öne çıkmaktadır. 2021 yılında 1752 milyar varil petrolün 887 milyar varili Orta Doğu’da bulunurken onu 291 milyar varil ile Orta ve Güney Amerika, 231 milyar varil ile Kuzey Amerika takip etmektedir. Avrupa’daki kanıtlanmış rezervler ise 15 milyar varildir. 81 trilyon metreküp kanıtlanmış doğal gaz rezervi ile Orta Doğu yine ilk sırada gelirken onu 69 trilyon metreküple Avrasya takip etmektedir. Avrupa’nın kanıtlanmış doğal gaz rezervleri ise 5 trilyon metreküptür (IEA, 2022). Kayda değer bir petrol ve doğal gaz rezervine sahip olmayan AB, küresel alanda enerji tüketimi en fazla olan bölgelerden biridir ve enerji tedarikinde özellikle Rusya’ya bağımlıdır. Öyle ki, 2021 yılında AB’de tüketilen tüm enerjinin dörtte biri Rusya tarafından sağlanmıştır (EIA, 2022, November 16).

Enerji bağımlılığını kırarak iklim nötrlüğünü sağlamayı hedefleyen AB, politikalarını güncellemiş, Rusya-Ukrayna Savaşı ile enerji geçişi hızlanmıştır. Bununla birlikte Enerji Enstitüsü (Energy Institute)’nün 2023 Raporuna göre, kısa vadede birincil enerji tüketimi içinde petrol ve doğal gazın önemini koruması beklenmektedir. Diğer taraftan artan fiyatlar ve alınan tedbirlerin etkisi ile AB’nin birincil enerji tüketimi 2022 yılında %3,5 azalarak küresel tüketimin 9.6%’sını oluşturmuştur.

Tablo 1: 2018-2022 AB Enerji Görünümü

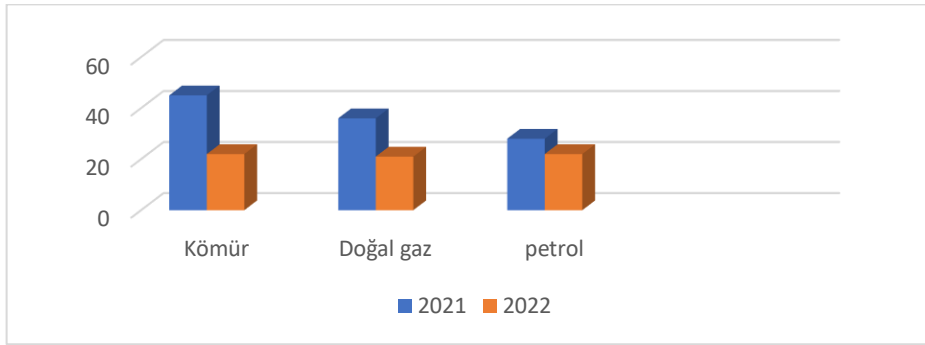
Üretim/Tüketim	2018	2019	2020	2021	2022	Oran (%)
Petrol						
Üretim (milyon ton)	21.9	20.2	19.2	18.0	16.7	0,4
Tüketim (exajoules)	23.33	23.28	20.37	21.38	22.13	11,6
Doğal gaz						
Üretim (milyar m ³)	69.0	61.0	47.8	44.3	41.1	0,1
Tüketim (milyar m ³)	378.7	392.5	380.0	397.0	343.4	8,7
Kömür						
Üretim (exajoules)	5.16	4.42	3.68	3.96	4.07	2,3
Tüketim (exajoules)	9.06	7.30	6.02	6.84	6.98	4,3
Nükleer enerji tüketimi exajoules (giriş eşdeğeri)	6.96	6.97	6.2	6.61	5.48	22,7
Hidroelektrik tüketimi exajoules (giriş eşdeğeri)	3.26	3.01	3.27	3.27	2.6	6,4
Yenilenebilir enerji tüketimi exajoules (giriş eşdeğeri)	6.62	7.17	7.71	7.88	8.63	19,1

Kaynak: Energy Institute, 2023.

Tablo 1 incelendiğinde AB’nin 2022 yılı petrol üretimi 16.07 milyon tonla küresel üretimin %0,4’üdür. 2022 yılı tüketimi ise bir önceki yıla göre %3,5 artarak %11,6’ya

yükselmiştir. 2022 yılında AB küresel doğal gaz üretiminin %1'inden, -bir önceki yıla göre %13,5 azalmasına rağmen- tüketimin ise %8,7'sinden sorumludur. Rusya'dan büyük oranda boru hatları vasıtasıyla gaz alan AB ülkeleri LNG alımını bir önceki yıla kıyasla %57 oranında (62 bcm) artırmıştır. Kömür tüketiminin azaltılma eğilimine karşın 2022 yılı kömür tüketiminde %2 artış yaşanmıştır. AB'nin küresel nükleer enerji tüketimindeki payı ise %22,7'dir. AB, 2020 yılında enerji tüketiminin %20'sini 2030 yılında ise %27'sini yenilenebilir enerjiden karşılanmasını hedeflemiştir. Son yıllardaki yenilenebilir enerjiye dönüş çabalarını Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında artıran AB özellikle rüzgar ve güneş enerjisinden faydalanmaktadır. Birliğin bir önceki yıla göre %9,5 oranında artan yenilenebilir enerjideki payı ise 2022 yılında hedeflerin altında kalarak %19,1 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 1: AB'nin kömür, doğal gaz ve petrol ithalatında Rusya'nın payı

Kaynak: Eurostat, 2023, March 3.

Şekil 1'de AB'nin 2021 ve 2022 yıllarında Rusya'dan ithal ettiği petrol, doğal gaz ve kömür oranları gösterilmiştir. Buna göre, kömür ihracatı 2021'de %45'ten 2022'de %22'ye, doğal gaz ihracatı %36'dan %21'e, petrol ihracatı ise 28'den %22'ye düşmüştür. BP (2023) verilerine göre, AB ham petrol ithalatında Rusya ilk sırada gelmektedir. Doğal gazda Rusya'ya olan bağımlılık ise uygulanan yaptırımlar nedeniyle önemli ölçüde azalmıştır. Avrupa'da boru hattı ithalatı %35 (82 bcm) Rusya'nın toplam boru hattı ihracatı ise %38 düşmüştür. 2023 yılının ilk beş ayında 8,5 milyar metreküp gaz ithalatı aynı dönemde 2022'de 40 milyar metreküp ve 2021'de 59 milyar metreküp ile karşılaştırıldığında sırayla yüzde 79 ve yüzde 86 düşüş yaşandığını göstermektedir (Henderson and Chyong, 2023a).

AB, Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında Rusya'ya yaptırım uygularken Moskova da AB ülkelerine enerji silahı ile karşılık vermiştir. Azalan Rus gazı ithalatı büyük oranda LNG ve kaynak ülke çeşitlendirmesi yoluyla telafi edilmiştir. AB'nin artan LNG talebinde ABD öne çıkmaktadır. Mart 2022'de Biden yönetimi ve Avrupa Komisyonu, ABD-AB gaz ticaretini 2030'a kadar yılda en az 50 milyar metreküp artırma konusunda bir anlaşma yapmıştır (Palti-Guzman and Majkut, 2023). Neticede ABD'nin 2022 yılında AB'ye olan ihracatı %143

artmıştır (Pavy, 2023). Diğer taraftan sıvılaştırılmış doğal gaz terminali olmayan ülkeler için altyapı kısıtlamaları önemli birer sorun haline dönüşmüştür. Örneğin, AB içerisinde en yüksek kapasiteye sahip olan İspanya'nın, Fransa'ya olan zayıf ara bağlantısı LNG ithalat terminallerinin boru hattıyla diğer AB ülkelerine tedarik edilmesini zorlaştırmaktadır (European Parliament, 2023). Bu kapsamda Ocak ayında üç terminal açan Almanya gibi birçok AB ülkesi LNG kapasitelerini artırmaya çalışmaktadır (Pavy, 2023). Katar, Mısır, Cezayir, Norveç, Azerbaycan ve Angola ise Rusya'ya alternatif olarak AB'nin anlaşma yaptığı ülkelerdir. Bunun yanında kimi ülkelerin BM ve AB ölçeğinde belirlenen politikalar kapsamında kullanımını azaltma taahhüdünde buldukları kömüre ya da kamuoyunda sıklıkla eleştirilen nükleer enerjiye yönelmeleri dikkat çekicidir. Örneğin Almanya, İngiltere, Avusturya ve Hollanda kömürle çalışan kısıtlamaları geçici olarak kaldırırken Fransa tüm nükleer reaktörlerini kısa kadar yeniden başlatacağını duyurmuştur (France24, 2022). Bu durum kuşkusuz enerji güvenliğini sağlamaya yönelik kısa vadeli çözümlerin orta ve uzun vadede yeşil enerjiye dönüş sürecini olumsuz etkileyecektir.

3. Rusya-Ukrayna Krizi ve AB Enerji Politikaları

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dönemin önemli iki enerji kaynağı kömür ve çelik endüstrisinin Batı Avrupa ülkelerini bir araya getirmesi ile 1952 yılında 50 yıl süreli Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulmuştur. Ekonomik ve güvenlik gerekçeleri ile oluşturulan enerji birliği AB'nin ortak politika alanlarından biridir. Günümüzde yayınlanan direktifler ve yeşil kağıtlar ile Avrupa Komisyonu enerji politikasının oluşturulması için izlenecek yolları ve alınacak önlemleri belirlemekte ve enerji politikaları açısından AB yasal mevzuatını oluşturmaya çalışmaktadır. Söz konusu süreç iklim ve çevre değişiklikleri, enerji krizleri ve ekonomik dalgalanmalara göre şekillenmekte ve güncellenmektedir. Bu kapsamda, arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi, sürdürülebilir enerjiye sahip olma, fosil yakıt kullanımını azaltma, alternatif enerji kullanımının yaygınlaştırılması ve enerji altyapılarının geliştirilerek üye ülke enerji ağlarının birbirine entegre edilmesi AB'nin enerji güvenliğini sağlama stratejisinin temel hedefleridir.

AB enerji stratejisini 2000'li yıllardan bu yana en çok etkileyen unsur ise kuşkusuz iklim krizi ile mücadele ve Rusya ile yaşanan sorunlardır. Bu kapsamda Rusya'nın 2014 yılında Kırım'ı yasa dışı ilhakı sonrasında Birlik, özellikle direktif ve stratejilerinde Rusya'ya olan bağımlılığın

azaltılmasına yönelik politikaları genişletmiştir. Bunun yanında Moskova'ya yönelik yaptırımlar artmış, günümüzde Rusya uluslararası alanda en yaptırımlı ülke haline gelmiştir[†].

Şubat 2015'te Avrupa Komisyonu, üye devletlerin enerji güvenliklerini güçlendirmek, ekonomilerini karbondan arındırmak ve enerji tüketimindeki israfı azaltmak için iş birliği yapmalarına olanak tanıyan ve entegre bir Avrupa enerji pazarının yaratılmasının yolunu açmayı amaçlayan "Enerji Birliği" paketini hazırlamıştır. Lizbon anlaşmasında belirtilen arz güvenliği, sürdürülebilirlik ve rekabet gücü üzerine inşa edilen Enerji Birliği'nin odaklandığı beş nokta ise enerji arz güvenliği dayanışma ve güven; iç enerji piyasası; enerji talebinin azaltılmasına bir katkı olarak enerji verimliliği; ekonominin karbonsuzlaştırılması ve iklim eylemi ve düşük karbon teknolojilerinde araştırma, yenilik ve rekabet gücüdür.

Enerji Birliği Çerçeve Strateji Belgesi'nde gaz arzının çeşitlendirilmesi için Orta Asya ülkelerinin gazlarını Avrupa'ya ihraç edebilmeleri için Güney Gaz Koridoru çalışmalarının yoğunlaştırılması gerektiği ifade edilmektedir. Bunun yanında Cezayir ve Türkiye; Azerbaycan ve Türkmenistan; Orta Doğu; Afrika ve diğer potansiyel tedarikçiler gibi önemi giderek artan üretici ve transit ülke veya bölgelerle stratejik enerji ortaklıklarının kurulması için tüm dış politika araçlarının kullanılmasının Avrupa enerji ve iklim diplomasisinin bir parçası olduğu vurgulanmıştır. Ukrayna ile enerji alanında Stratejik Ortaklığın geliştirilmesine özel önem verileceğinin belirtildiği belgede AB'nin uygun şartlar sağlandığında Rusya ile enerji ilişkisini her iki tarafın da yararına olacak şekilde yeniden çerçeveselendirebileceği üzerinde durulmuştur (European Commission, 2015).

Bu dönemde Ukrayna krizinin etkisiyle Karadeniz üzerinden AB'ye gaz taşınması planlanan Güney Akım projesi iptal edilmiş, yerine Moskova'nın önerisi ile Türk Akım projesi başlatılmıştır. Bununla birlikte Kırım'ın ilhakına rağmen AB'nin Rus enerjisine olan bağımlılığı devam ettiği belirtilmelidir. Yıllar itibari ile Rusya'dan ithal edilen enerji miktarının artması ve Kuzey Akım 2 boru hattının inşası bunun en önemli kanıtıdır. Diğer taraftan AB'nin özellikle Ursula von der Leyen'in Avrupa Komisyonu başkanı olmasıyla birlikte enerji politikalarını daha iddialı olacak şekilde güncellediği ve 'yeşil enerji' kavramının daha çok vurgulandığı görülmektedir.

Mevcut çabaların 2050 yılında sera gazı emisyonlarını %60 oranında azaltacağı gerçeğinden hareketle 11 Aralık 2019 tarihinde AB, 2050 yılında iklim-nötr ilk kıta olma hedefini hazırlanan Avrupa Yeşil Mutabakatı (The European Green Deal) ile ortaya koymuştur.

[†]Bu yaptırımlar şahıs ve kurumlara yönelik bireysel kısıtlayıcı önlemlerden ekonomiye; savunma ve teknoloji transferinden Rus basın kuruluşlarına kadar yüzlerce maddeden oluşmaktadır. 2014 yılı ve sonrasında Rusya'ya yönelik yaptırımların ayrıntıları için bkz: European Council (ty.)

Enerji tasarrufu ve verimliliği üzerinde duran Mutabakat evler, iş yerleri, ulaşım sektörü gibi alanlarda çeşitli stratejiler sunmuştur. Örneğin, iklim nötrlüğüne ulaşmak için 2050 yılına kadar ulaşım emisyonlarında %90 azalma gerektiğini vurgulayan Mutabakat, bir sürdürülebilir ve akıllı hareketlilik stratejisi belirleyeceğini duyurmuştur.

Yeşil Mutabakat kapsamındaki iklim eylemi girişimleri ise genel olarak aşağıdaki başlıkları içermektedir (European Commission, 2019):

- Avrupa İklim Yasası: Bağlayıcılığı olan yasa, AB'nin 2030 ve 2050 iklim hedeflerini yasalaştırmaktadır.

- Vatandaşları ve toplumun tüm kesimlerini iklim eylemine dahil etmek için Avrupa İklim Paketi kabul edilmiştir.

- 2030 yılına kadar net sera gazı emisyonlarını en az %55 oranında daha da azaltmak için 2030 İklim Hedef Planı belirlenmiştir.

Yeşil Mutabakata esasen Avrupa Komisyonu 2021 yılında "2030 yılına kadar 1990 seviyelerine kıyasla emisyonların en az %55 azaltılması hedefini gerçekleştirmek için 'Fit for 55' paketini kabul etmiştir. Paket, mevcut mevzuatı güçlendirmenin yanında iklim, enerji ve yakıt, ulaşım, binalar, arazi kullanımı ve ormancılık başlıklarında bir girişim sunmaktadır (European Commission, 2021).

24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısının ardından 10-11 Mart'ta AB Devlet veya Hükümet Başkanlarının gayri resmi toplantısı gerçekleştirilmiştir. Toplantının ardından kabul edilen Versay Deklerasyonu'nun 'Enerjide Bağımlılığı Azaltmak' başlığı altında Avrupa Birliğinin 2050 yılına kadar iklim nötr olma hedefi vurgulanmış, Rus gazına olan bağımlılığın aşamalı olarak azaltılmasına, yenilenebilir dahil olmak üzere enerji kaynakları ve rotaların çeşitlendirilmesine, Avrupa için bir hidrojen pazarının geliştirilmesine, Avrupa gaz ve elektriğinin ara bağlantısının tamamlanması ve iyileştirilmesine, arz güvenliği için AB acil durum planının güçlendirilmesine; enerji verimliliğinin ve enerji tüketimi yönetiminin iyileştirilmesine, gaz depolamanın sağlanmasına, elektrik piyasasının işleyişinin izlenmesi ve optimize edilmesine, yakın komşularla bağlantıların geliştirilmesine yönelik kararlar alınmış ve Avrupa Komisyonundan REPowerEU planı ve arz güvenliğini sağlayacak bir plan ortaya koyması istenmiştir (European Council, 2022, March 11).

Komisyon, Mayıs 2022'de Fit for 55 planını temel alan REPowerEU planını kabul etmiştir. Plan, enerji tasarrufu, enerji çeşitliliği ve fosil yakıtların yerini alan temiz enerji geçişini hızlandırma başlıklarını içermektedir (European Commission, 2022). Kısa ve orta vadeli politikaların belirlendiği REPowerEU temelde Rusya-Ukrayna Savaşı ile ortaya çıkan

enerji krizi ile mücadele ederek Rus enerjisine olan bağımlılığı kırma ve yenilenebilir enerjiye geçişi hızlandırma amacı taşımaktadır.

Enerji Tasarrufu başlığı altında, AB Enerji tasarrufunun orta ve uzun vadeli enerji verimliliği önlemleriyle yapısal değişikliğin güçlendirilmesi ve davranış değişiklikleri yoluyla anında enerji tasarrufu sağlanması şeklinde iki yönlü bir yaklaşım benimsenmiştir. Raporla göre, 2030 yılına kadar gaz tüketimini %30 azaltacak olan Fit for 55'in sağlayacağı katkının üçte birinden fazlası AB enerji verimliliği hedefinin karşılanmasından gelecektir. Komisyon tasarruf tedbirleri başlığı altında yasal önlemler kadar Birlik ülkelerini bireysel önlemler almaya da davet etmektedir. Bu kapsamda Avrupa Komisyonu, IEA ile birlikte, AB'de enerji kullanımını azaltmak için dokuz maddelik “Kendime düşeni yapmak (Playing my part)” planını başlatmıştır.

Enerji İthalatını Çeşitlendirmek başlığı altında, Komisyon ve üye devletlerin gaz, LNG ve hidrojenin gönüllü ortak alımı için bir AB Enerji Platformu kurması kararlaştırılmıştır. Enerji Platformu, ortak satın alma için gaz talebinin toplanması, akış modellerindeki değişimi desteklemek için AB'deki altyapı kullanımının optimize edilmesi ve uluslararası ortaklara erişimin koordine edilmesi olmak üzere üç temel görevi yerine getirmektedir. Enerji çeşitliliğinin sağlanması amacıyla Platform, aralarında İsrail, Cezayir, Mısır ve Azerbaycan'ın bulunduğu birçok ülke ile anlaşmalar imzalamıştır.

Fosil Yakıtları İkame Etmek ve Avrupa'nın Temiz Enerji Geçişini Hızlandırmak başlığı altında Komisyon, Yenilenebilir Enerji Direktifindeki hedefi, 2030'a kadar %45'e çıkarmayı teklif etmektedir. Böylece, Fit for 55 for 2030 kapsamında öngörülen 2030 yılına kadar 1067 GW olan toplam yenilenebilir enerji üretim kapasitelerini 2030 yılına kadar 1236 GW'a ulaşabilecektir. Bir güneş enerjisi stratejisi belirlenerek yasal olarak bağlayıcı çerçeveye oturtulmuş, Avrupa Çatıda Güneş Enerjisi Girişimi başlatılmıştır. Bunun yanında münferit ısı pompalarının mevcut dağıtım oranını ikiye katlayarak önümüzdeki 5 yıl içinde kümülatif 10 milyon ünite ısı pompası hedefi belirlenmiştir. Yenilenebilir hidrojen, karbondan arındırılması zor endüstrilerde ve ulaşımda doğal gaz, kömür ve petrolün yerini almanın anahtarı olacaktır. REPowerEU, 2030 yılına kadar 10 milyon ton yerli yenilenebilir hidrojen üretimi ve 10 milyon ton yenilenebilir hidrojen ithalatı hedefi belirlemektedir.

Rusya'dan doğal gaz ithalatını azaltma hedefi doğrultusunda sürdürülebilir biyometan üretiminin 2030 yılına kadar 35 bcm'ye çıkarılması planlanmıştır. Enerji verimliliği, yakıt ikamesi, elektrifikasyon ve endüstri tarafından yenilenebilir hidrojen, biyogaz ve biyometan alımının artırılmasının, Fit for 55 teklifleri kapsamında öngörülenlerin yanı sıra 2030 yılına kadar 35 bcm'ye kadar doğal gaz tasarrufu sağlayabileceği öngörülmüştür.

Mayıs 2022'den itibaren AB'nin almış olduğu önlemler temelde REPowerEU'nun uygulanmasına yöneliktir. Avrupa Konseyi Haziran 2022'de Rusya'ya yönelik altıncı yaptırım paketi, üye ülkelere teslim edilen petrol ürünlerinin yanı sıra ham petrolü de kapsayacağını kabul etmiş; boru hattı ile teslim edilen ham petrol için geçici bir istisna yapılması kararlaştırılmıştır[‡]. Böylece 2022'nin sonuna kadar tüm Rus petrol ithalatının neredeyse %90'ının yasaklanması konusunda anlaşmaya varılmıştır (European Council, 2022, May 31). Deniz yoluyla ham petrol ithalatına getirilen yasak 5 Aralık 2022'de, petrol ürünlerine getirilen yasak ise 5 Şubat 2023'te yürürlüğe girmiştir. Alternatif boru hatlarına sahip olmayan Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Slovakya ise Rus petrolünü Druzhba boru hattıyla ithal etmeye devam edecektir. Diğer taraftan Rusya da söz konusu yaptırımlara karşı tek taraflı olarak bir dizi AB ülkesine gaz tedarikini durdurma kararı almış; Yamal-Avrupa boru hattı üzerinden gaz geçişi Mayıs 2022'de durdurulurken Kuzey Akım 1'den gaz akışı Eylül 2022'de askıya alınmıştır (Assenova, Cohen and Hill, 2023).

Konsey Haziran ayında, üye devletlerin topraklarındaki yeraltı gaz depolamalarının 2022/2023 kışından önce kapasitelerinin en az %80'ine ve sonraki kış dönemlerinden önce %90'ına kadar doldurulmasını şart koşan ve bağlayıcılığı olan bir gaz depolama yönetmeliğini kabul etmiştir. Yönetmelik, kendi topraklarında depolama tesisleri olmayan ülkelere yardım etmek için üye devletler arasında bir dayanışma sistemi oluşturmuş; bu ülkelerden, yıllık yurt içi gaz tüketimlerinin %15'ini başka bir üye ülkede bulunan stoklarda depolamasını istemiştir. Depolama kapasitesi doldurma yükümlülüklerinin 31 Aralık 2025 tarihinde sona ermesi planlanmıştır[§]. Alınan önlemlerle birlikte Temmuz 2022'de 10 AB ülkesi (Bulgaristan, Çekya, İrlanda, Hırvatistan, İtalya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Avusturya ve Romanya) ulusal minimum seviyelerinin altında iken Mart 2023 itibarıyla bu sayı üç tanesinin doluma yakın olmak kaydıyla beşe (Bulgaristan, Çekya, İrlanda, Letonya ve Litvanya) inmiştir.

Ağustos 2022'de AB ülkeleri tarafından Ağustos 2022-Mart 2023 dönemini kapsayan AB'deki genel gaz talebinin önceki beş yıl tüketim ortalamasına kıyasla %15 oranında azaltma yönünde bir karar kabul edilmiştir^{**}. 30 Mart 2023 tarihinde üye devletler 1 Nisan 2023 -31 Mart 2024 arasındaki doğal gaz tüketimlerini ise 1 Nisan 2017 ile 31 Mart 2022

[‡]Bunun yanında Bulgaristan ve Hırvatistan, Rusya'nın deniz yoluyla taşınan ham petrolünün ve gazın ithalatına ilişkin geçici istisnalardan yararlanacaktır.

[§]Alınan söz konusu önlemlerin etkisi ile Mart 2023'te AB gaz rezervlerinin ortalama doluluk seviyesi %55 ile Mart 2022'nin neredeyse iki katıdır. Bkz: European Council, 2023.

^{**} AB doğal gaz tüketimi, Ağustos 2022-Mart 2023 döneminde, 2017-2022 yılları arasındaki aynı aylara (Ağustos-Mart) göre ortalama %17,7 oranında düşüş göstermiştir. Tüketim en çok Finlandiya'da düşerken (%-55,7), Litvanya (%-40,5), İsveç (%-37,2) gibi kimi AB ülkelerinde tüketim, %20'nin üzerinde olacak şekilde düşmüştür. Bkz: Eurostat, 2023, April 19.

arasındaki ortalama tüketimlerine kıyasla %15 oranında azaltacaklarına dair gönüllü bir hedef belirlemişlerdir (Council of the European Union, 2023).

Ukrayna Savaşı'nın başlamasından sonra Moskova'nın AB'ye boru hattıyla verdiği doğal gaz arzı büyük oranda azalmıştır. Daha önce ifade edildiği gibi Yamal-Avrupa boru hattı sistemi üzerinden akışlar Mayıs ayında, Kuzey Akım boru hattı üzerinden teslimatlar ise Eylül ayı ile birlikte tamamen sonlandırılmıştır. Rus enerjisine bağımlılığı oldukça yüksek olan Estonya, Finlandiya, Letonya ve Litvanya'ya boru hattı ile sağlanan akışlar ya büyük oranda azaltılmış ya da tamamen durdurulmuştur. Ekim 2022 itibari ile Rus boru hattı ile yapılan ithalat geçen yıla kıyasla %80 oranında azalmıştır^{††} (EIA, 2022, November 16).

Ekim 2022'de AB ülkeleri, yüksek enerji fiyatlarını ele almak ve enerji krizinden en fazla etkilenen kesimlere ve işletmelere destek olmak için bir acil durum düzenlemesi kabul etmiştir. 2022/1854 sayılı Konsey Tüzüğü elektrik kullanımının azaltılması (yoğun saatlerde genel elektrik kullanımını en az %5 oranında azaltılması), elektrik üreticilerinin gelirlerine sınırlama ve fosil yakıt işletmelerinin dayanışma katkısını güvence altına almak başlıklarında üç acil durum önlemini içermiştir (Official Journal of the European Union, 2022). Yine, artan doğal gaz fiyatları ile mücadele etmek için Avrupa Komisyonu Aralık ayında bir Piyasa Düzeltme Mekanizması önererek arz güvenliğini sağlamayı ve piyasadaki hareketliliği sınırlamayı hedeflemiştir. Şubat 2023 itibariyle yürürlüğe giren ve mart ayında güncellenen mekanizmaya göre, 180 euro olarak belirlenen tavan fiyat, vadeli gaz kontratının 3 gün üst üste 180 euroyu aşması ve aynı dönemde Avrupa'da sıvılaştırılmış doğal gazın megavatsaat fiyatının küresel piyasaların 35 euro üzerine çıkması durumunda devreye girecektir (Council of the EU, 2022, December 19).

Son olarak Haziran ayında sunulan yeni yaptırım paketinde mevcut yaptırımların genişletilmesi öngörülmüştür. 11. Ekonomik ve Bireysel Yaptırım paketinin enerji başlığında Druzhba petrol boru hattının kuzey kesimi yoluyla Rusya'dan ham petrol tedariki için Almanya ve Polonya'ya tanınan geçici istisnanın sonlanmasına karar verilmiş; Kazakistan veya başka bir üçüncü ülke menşeli petrolün bu hat üzerinden (Rusya) geçişine ise devam edebileceği belirtilmiştir.

4. AB Enerji Politikaları ve Türk Devletleri

2022 yılında Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı ile ortaya çıkan enerji krizinde Kazakistan, Azerbaycan, Türkmenistan ve Özbekistan AB'nin kaynak arayışında önemli alternatifler haline gelmişlerdir. Türkiye'nin sahip olduğu jeopolitik konum da denkleme katıldığında bölge hem kaynak hem de rota bağlamında AB'nin enerji güvenliğinin önemli bir parçası olarak öne çıkmaktadır.

^{††} Bununla birlikte Ekim 2022 itibari ile AB'ye yapılan sevkiyatlardaki düşüş, Hindistan, Çin ve Türkiye'ye yapılan artışlarla dengelendiğinden Rusya'nın ham petrol ihracatı, 4,97 mb/d ile savaş öncesi seviyelere kıyasla büyük ölçüde değişmemiştir.

BP 2021 raporuna göre, Kazakistan küresel petrol rezervlerinin %1,7'sine, doğal gaz rezervlerinin %1,2'sine kömür rezervlerinin ise %2,4'üne sahiptir. Azerbaycan küresel petrol rezervlerinin %0,4'üne doğal gaz rezervlerinin ise %1,3'üne sahiptir. 13.6 trilyon metreküp rezervle (küresel rezervlerin %7,2'si) Türkmenistan en fazla doğal gaza sahip 4. ülkedir. Özbekistan ise küresel doğal gaz rezervlerinin %0,4'üne sahiptir. 2020 yılı sonlarında Karadeniz'de doğal gaz bulunduğunu açıklayan Türkiye'de 2023 yılı itibariyle mevcut gaz miktarının 710 milyar metreküp olduğu ifade edilmektedir (Abatay, 2023). Türk Devletleri içerisinde en fazla enerji tüketimine sahip ülke olan Türkiye, Akkuyu Nükleer Güç Santrali'nin açılması ile nükleer tesise sahip ilk Türk Devleti olmuştur. Bunun yanında Orta Asya ve Kafkasya'nın Türk Devletlerinin petrol ve doğal gaz tüketimleri nispeten azdır ve tüm çabalara karşın bu ülkelerde yenilenebilir enerjinin payı da oldukça düşüktür.

Bölgenin -Rusya'dan bağımsız bir şekilde- enerji kaynaklarının Batı pazarlarına aktarılması yönündeki çabalar 90'lı yıllarda başlamış, 1994 yılında Asrın Anlaşması ile Azerbaycan'a ait Azeri-Çırac-Güneşli yataklarındaki petrolün işletilmesinin önü açılmıştır. Söz konusu anlaşma Azerbaycan'ın ekonomik gelişmesi açısından önemli olmakla birlikte ilk kez bir eski Sovyet ülkesinin Rusya'ya rağmen enerji anlaşması imzalaması nedeniyle politik ve stratejik bir anlam da taşımaktadır. Petrolü küresel pazarlara ileten ve Azerbaycan-Türkiye-Gürcistan'dan geçen Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Hattı 2006 yılında açılmıştır. Taşıma kapasitesi 1 milyon varil olan hattın 31 Aralık 2022 tarihine kadar 4 milyar 232 bin 552 varil ham petrol taşınmıştır (Bozkurt, 2023). Azerbaycan'ın yanı sıra Avrupa ülkelerine petrol ihraç eden devletlerden biri de Kazakistan'dır. Günde 1,8 milyon varil (86 milyon ton) petrol üreten Astana yönetimi yeni keşiflerle söz konusu rakamı artırmaya çalışmaktadır (Assenova, Cohen and Hill, 2023). 2006 yılında Kazakistan petrolünün, 2010 yılında ise Türkmenistan petrolünün BTC ile taşınmasını öngören anlaşmalar imzalanırsa da iki ülkenin de BTC ile taşıdığı miktar oldukça azdır (Özsoy, Sipahi ve Sayın, 2022). Kazakistan petrolününün %80'i Hazar Boru Hattı Konsorsiyumu (CPC) ile Rusya üzerinden Batı'ya taşınırken %20'si Kazak-Çin petrol boru hattı üzerinden Çin'e gitmektedir (Vladislav and Ouyang, 2013). Bununla birlikte hattın Orta Asya ülkeleri için Rusya-Karadeniz bağlantısına alternatif bir güzergâh olduğu belirtilmelidir (Ener ve Ahmedov, 2007).

Petrolün yanı sıra Rusya rotasının dışına çıkarak Batı'ya doğal gaz ihraç eden ilk ülke de Azerbaycan olmuştur. Şah Deniz I ve II yataklarının keşfi sonrasında gazın Türkiye ve Batı pazarına aktarılmasını sağlayacak olan Güney Gaz Koridoru girişimi ortaya çıkmıştır (Özsoy, Sipahi ve Sayın, 2022). Girişimin ilk ayağı 20 milyar metreküp kapasiteye sahip Güney Kafkasya Doğal Gaz (Bakü-Tiflis-Erzurum, BTE) Boru Hattı 2006 yılında inşa edilmiştir. Girişimin ikinci

ayağı için 2012 yılında “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti arasında Trans-Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Sistemine İlişkin Hükümetler Arası Anlaşma imzalanmış ve 2018 yılında TANAP’tan ilk gaz akışı sağlanmıştır. 16 milyar metreküp taşıma kapasitesi bulunan hattan AB’ye 10 milyar metreküp gaz taşınmakta kalan miktar Türkiye talebine yönlendirilmektedir. Zaman içerisinde taşıma kapasitesinin 32 milyar metreküpe çıkarılması planlanan TANAP, Türkiye-Gürcistan sınırında Güney Kafkasya Boru Hattı ile Türkiye-Yunanistan sınırında ise Trans-Adriyatik (TAP) gaz boru hattına birleşmektedir (Özsoy, Sipahi ve Sayın, 2022). Türkiye-Yunanistan sınırından başlayarak İtalya’ya uzanan 878 km uzunluğundaki TAP’tan 31 Aralık 2020 tarihinde gaz akışı başlamıştır. 2021 yılında 8,1 milyar metreküp doğal gazın Avrupa’ya taşındığı TAP aynı zamanda akışı tersine çevirebilme özelliğine de sahip olması açısından önem taşımaktadır (García, 2015).

Dünyanın 4. büyük gaz rezervine sahip ülkesi Türkmenistan, gaz ihracatının dörtte üçünü Orta Asya-Çin Boru hattı üzerinden Çin’e göndermektedir. Öyle ki, Türkmenistan Çin’e boru hatlarıyla en fazla doğal gaz ihraç eden ülkedir. Çin’in ardından Türkmenistan’ın en büyük alıcısı Rusya’dır. 2021 yılında Aşkabat Rusya’ya 10 milyar metreküp gaz ihraç etmiştir. Yine, Türkmenistan anlaşmazlık yüzünden durdurduğu İran’ın kuzeyine olan gaz akışını da yeniden başlatmayı planlamaktadır. Türkmenistan’dan İran’a 1,5-2 milyar metreküp gaz gönderilmesi hedeflenmektedir (Pannier, 2022). Artan iç talep nedeniyle ihracatı sınırlı olan Özbekistan gazı da Çin’e gönderilmektedir.

Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında AB, REPowerEU planındaki enerji ithalatını çeşitlendirme stratejisi kapsamında Azerbaycan ve Orta Asya ülkeleri ile enerji diplomasisini genişletmiştir. Rusya’dan bağımsız bir hatta sahip olması nedeniyle Azerbaycan özellikle öne çıkmaktadır. Nitekim savaşın başlamasından sonra AB-AB ülkeleri ile Azerbaycan arasında 9 anlaşma imzalanmıştır (Kardaş, 2023). Örneğin, Nisan 2022’de, İtalya Dışişleri Bakanı’nın Bakü ziyaretinde, Azerbaycan Enerji Bakanı TAP boru hattı üzerinden İtalya’ya yıllık doğal gaz akışını 7 milyar metreküpten yıl sonuna kadar 9,5 milyar metreküpe çıkarma sözü vermiştir. Temmuz 2022’de ‘Enerji Alanında Stratejik Ortaklık Mutabakat Zaptı’ kapsamında Avrupa’ya gaz ihracat hacminin 2021’de 8 milyar metreküpten 2027’ye kadar yaklaşık 20 milyar metreküp’e çıkarılması konusunda AB ile anlaşmaya varılmıştır. Yine, Azerbaycan ile Romanya arasında çeşitli enerji anlaşmaları imzalanmıştır. 19 Ekim 2022 tarihinde taraflar Karadeniz’de bir LNG tesisinin yapımı için mutabakat zaptı imzalamışlardır. Rumen devlet şirketi Romgaz ile Azerbaycan’ın devlet petrol ve gaz şirketi SOCAR arasında 16 Aralık 2022’de akdedilen anlaşmayı genişleten yeni bir doğal gaz anlaşması imzalanmıştır. Buna göre Azerbaycan 1 Nisan 2023-Mart 2024 döneminde Romanya’ya 1 bcm’ye kadar gaz tedarik

edecektir. 25 Nisan 2023 tarihinde Azerbaycan Macaristan ile Bulgaristan, Romanya, Macaristan ve Slovakya'ya Türkiye üzerinden gönderilen doğal gazın artırılmasına yönelik bir mutabakat zaptı imzalamıştır (The European Council on Foreign Relations, 2023) .

Enerji üssü olma yolunda büyük bir çaba sarf eden Türkiye rotasının savaşın başlaması ile stratejik önemi daha da artmıştır. Rusya'ya uygulanan ambargo ile Avrupa'ya giden Rus gazındaki düşüşe rağmen Sırbistan, Hırvatistan, Bosna ve Kuzey Makedonya ağırlıklı olarak Türk-Akım üzerinden tedarik almaya devam etmektedir. 2020 yılında tamamlanan hattın 31,5 milyar metreküp gaz kapasitenin yarısının Türkiye'ye kalanın ise Avrupa'ya aktarılması planlanmıştır. Nitekim, 2021 yılının sonuna kadar Türkiye'ye 18 milyar metreküp, Avrupa'ya 16,8 milyar metreküp gaz taşınmıştır (Erkul Kaya, 2022). Uygulanan yaptırımlardan muaf olan hattın taraflar arasındaki sözleşmeye esasen Sırbistan 2,2 bcm'den 2026'ya, Hırvatistan 1 bcm'den 2027'ye, Kuzey Makedonya 0,43 bcm'den 2027'ye ve Bosna 0,4 bcm ile 2024'e kadar Rus gazı almaya devam edecektir (Henderson and Chyong, 2023). Böylece gaz akışının durdurulduğu Yamal-Avrupa boru hattı ve Kuzey Akım 1 hattının aksine Türk Akım boru hattı AB enerji güvenliği açısından daha stratejik bir hale gelmiştir.

Diğer taraftan savaşın başlamasının ardından 90'lı yıllarda gündeme gelen Trans-Hazar Boru Hattı projesi yeniden tartışmaya açılmıştır. Adı geçen proje 30 milyar metreküp Türkmenistan gazının Türkiye üzerinden Batı'ya taşınmasını öngörmekteydi. AB'nin en güvenilir projelerinden biri olarak listelenen Trans-Hazar Boru Hattı'nın hayata geçirilmesi için 2008 yılında Türkmenistan ile enerji alanında iş birliğine ilişkin Mutabakat Zaptı imzalanmış, Türkmenistan, Azerbaycan ve AB arasında üçlü bir iş birliği mekanizması oluşturulmuştur (Business Türkmenistan, 2023). Projenin önündeki en büyük engellerden biri olan Hazar'ın hukuki statü sorunu ise 2018 yılında Hazar'a kıyıdaş devletler arasında yapılan Aktau Görüşmeleri ile çözüme kavuşturulmuş ancak aradan geçen zaman aralığında projede somut bir gelişme yaşanmamıştır. Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesi sonrasında ise hattın hayata geçirilmesi konusunda AB ve Türk Devletleri'nin olumlu söylemleri olmuştur. Nitekim proje halihazırda, Türkmenistan kadar Kazakistan'ın diplomatik çabalarının da bir parçasıdır.

8 Nisan 2022'de Gürcistan, Azerbaycan, Türkiye ve Kazakistan tarafından imzalanan 'Doğu-Batı Trans-Hazar Koridoru' isimli deklarasyon transit potansiyelinin artırılması ve bu güzergâhın uluslararası taşımacılık sistemine entegre edilmesini öngörmektedir (Assenova, Cohen and Hill, 2023). Aralık 2022'de Türkiye, Azerbaycan ve Türkmenistan Devlet Başkanları Birinci Zirvesi kapsamında imzalanan beş anlaşmadan biri de 'Enerji Alanında İşbirliğinin Geliştirilmesine Dair Mutabakat Zaptı'dır. Enerji krizinin yaşandığı bir dönemde söz konusu anlaşma Türkmen gazının Trans-Hazar Boru Hattı ile Güney Gaz Koridoruna

entegre edilerek Türkiye üzerinden Avrupa'ya ihraç edilebilme ihtimalini yeniden seçenekler arasına koymuştur.

Savaşın başlamasından itibaren CPC hattında dört kez sorun yaşanması nedeniyle Kazakistan alternatif rotalar aramaya başlamıştır. Mevcut hatla kıyaslandığında daha yüksek bir maliyete sahip olmalarına karşın Bakü-Tiflis-Supsa veya BTC petrol boru hatları bu seçenekler arasında öne çıkmaktadır. Nitekim, Kazakistan ve Azerbaycan arasında yapılan anlaşma kapsamında 2023 yılından itibaren BTC üzerinden tedarik edilmeye başlayan 1,5 milyon ton petrol hacminin 6,5 milyon tona yükseltilmesi planlanmaktadır (Aslanlı, 2022). Haziran 2023'te Almanya Cumhurbaşkanı'nın Kazakistan'a yapmış olduğu ziyarette ele alınan konulardan biri de enerjinin ihracıdır. Görüşmenin ardından Kazakistan'ın Almanya'ya olan aylık 20 bin ton petrol ihracatını 100 bin tona çıkarması kararlaştırılmıştır (kazakistan.kz, 20 Haziran 2023).

AB-Kazakistan ilişkilerinin bir boyutunu da Rusya'da işlenerek Avrupa'ya gönderilen uranyum oluşturmaktadır. Bilindiği gibi 2017 yılında Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu Kazakistan'da dünyanın ilk düşük düzeyde zenginleştirilmiş uranyum bankasını açmıştır. Olası bir kriz durumunda söz konusu rezervlerden uranyum sağlanabilecektir (Assenova, Cohen and Hill, 2023). Bununla birlikte uranyumun savaşın ardından Rus enerjisinin yaptırımlara tabi olmayan tek segmenti olduğunu belirtmek gerekir. 2009 yılından bu yana küresel arzın yaklaşık %40'ını sağlayan Kazakistan uranyumu da Rusya'da işlenerek ihraç edilmektedir (Assenova, Cohen and Hill, 2023). 2021'de Avrupa'nın en büyük ikinci uranyum tedarikçisi olan Kazakistan olası bir yaptırımın gündeme gelmesi ihtimaline karşı alternatif güzergahlar arayışındadır (Assenova, Cohen and Hill, 2023). Bu noktada özellikle Orta Koridor seçeneği üzerinde durulmaktadır.

Türkiye, savaş sonrası dönemde Avrupa için gaz merkezi olma hedefini artırmıştır. Ülkenin LNG altyapısı (hem mevcut LNG altyapısı hem de yapım aşamasında olan yüzer terminaller), Avrupa ülkelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için önemli bir fırsat olarak görülmelidir. Nitekim Ocak 2023'te Bulgaristan, Türkiye ile bu konuda bağlayıcı bir anlaşma da imzalamıştır (Kardaş, 2023).

AB'nin Türk Devletleri ile artan enerji diplomasisinin önemli bir ayağı da kuşkusuz yenilenebilir enerji konusundaki iş birliği imkanlarıdır. Kasım 2022'de gerçekleştirilen 27. BM İklim Değişikliği Taraflar Konferansı'nda (COP27) AB ve Kazakistan arasında ham madde, pil ve yenilenebilir hidrojen konusunda stratejik ortaklık tesis eden bir Mutabakat Zaptı imzalanmıştır. REPowerEU Planı'nın fosil yakıtlara bağımlılığı azaltma hedefi doğrultusunda imzalanan anlaşma, ortak projelerin belirlenmesi, çevresel ve sosyal standartların

uyumlaştırılması ve madencilik ve arıtma süreçlerinin modernizasyonu yoluyla hammaddeler, piller ve yenilenebilir hidrojenle daha yakın ekonomik ve endüstriyel entegrasyon sağlama amacını taşımaktadır. Ortaklığın bir parçası olarak AB ve Kazakistan, altı ay içinde mutabık kalınan somut ortak eylemler çerçevesinde ‘2023-2024 İçin Yol Haritası’ hazırlamayı taahhüt etmişlerdir (Romano, 2022). Yine AB için Kazakistan, hidrojen enerjisinin geliştirilmesinde önemli bir ortaktır. Ekim 2022’de Kazakistan, Svevind Şirketi ile hidrojen üretimi için bir anlaşma imzalamıştır. Yatırım miktarı 50 milyar dolar olan hidrojen üretiminin 2030 yılında başlayacağı ve iki yıl içinde 2 milyon tona ulaşacağı öngörülmektedir (Kardaş, 2023).

Kazakistan gibi Azerbaycan da AB’nin yenilenebilir enerji diplomasisinin önemli bir parçasıdır. Temmuz 2022 Anlaşmasına esasen Azerbaycan’da yenilenebilir enerjinin geliştirilmesi AB’nin ‘yeşil enerji köprüsü’ inşa etme planları için önemlidir. Aralık 2022’de AB, Azerbaycan Romanya, Gürcistan ve Macaristan arasında Azerbaycan’dan elektriğin Karadeniz altından Güneydoğu Avrupa’ya su altı elektrik kablosuyla ihraç edilmesini öngören ‘Yeşil Enerjide Stratejik Ortaklık Anlaşması’ imzalanmıştır. AB tarafından finanse edilen proje, 1 GW kapasiteye sahip bir açık deniz elektrik hattı inşa edilmesini sağlayarak AB’nin Azerbaycan tarafından üretilen yeşil elektriği ithal etmesine olanak tanıyacaktır (Kardaş, 2023).

Sonuç

2050 yılında iklim nötr kıta olma hedefi ile bir yol haritası belirleyen AB, Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında enerji ile ilgili strateji ve hedeflerini güncellemiştir. AB ve ABD tarafından uygulanan yaptırımlara Moskova’nın da karşılık vermesi ile ortaya çıkan enerji krizi ile mücadelede kısa, orta ve uzun vadeli planlar belirlenerek hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bunun yanında üye ülkelerin bireysel önlemler aldığı da belirtilmelidir.

Mart 2022’de yayınlanan REPowerEU planı ile AB, enerjinin tasarrufu, çeşitlendirilmesi ve temiz enerjiye geçiş sürecinin hızlandırılması başlıklarında önlem, düzenleme ve programlar belirlemiştir. Fiyat kontrolünün sağlanmasından, gaz depolamanın artırılmasına, enerji talebinin düşürülmesinden en savunmasız kesimlerin korunmasına kadar geniş bir yelpazede çıkarılan yönetmelik ve düzenlemeler enerji krizinin etkilerini azaltmaya yöneliktir. 2030 ve 2050 hedefleri ile yeşil enerjiye geçiş sürecini tamamlamak isteyen AB aynı zamanda 2027 yılına kadar Rus gazına olan bağımlılığı da ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda LNG ve hidrojen tedariki artırılmış, kimi ülkeler nükleer enerji ve kömür kullanımını yeniden gündemlerine almıştır. Bunun yanında alternatif petrol ve doğal gaz ihracatçısı ülkelerle sürdürülen enerji diplomasisi faaliyetleri genişletilmiştir.

AB’nin enerji arzını uygun fiyatlarla güvence altına almak ve Rus gazına olan bağımlılığı ortadan kaldırmak için Nisan 2022’de kurulan AB Enerji Platformu güvenilir

ortaklardan uygun fiyatlı enerji tedariki sağlamak için çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmaların bir ayağını da Türk Devletleri ile olan ilişkiler oluşturmaktadır. Rusya-Ukrayna arasındaki savaşın halen devam ediyor olduğu gerçeğinden hareketle AB'nin yeşil enerjiye geçiş sürecinde Moskova'ya olan yaptırımların özellikle kış mevsiminin koşullarına, üye ülkeler arasında ortak hareket etme kabiliyetinin sürdürülmesine ve alternatif enerji kaynaklarının güvenilirliğine bağlı olarak devam edeceği öngörülebilmektedir. Doğal gaz ihracatında 2022 yılında yaşanan gerilemeye karşın Rusya Asya ülkelerine yönelmeyi sürdürecektir. Bu süreçte Türkmenistan doğal gazı Moskova için önemli bir rakip olarak belirirken her iki ülkeden de enerji ihraç eden Pekin yönetimi durumdan kazanç sağlamaktadır. Bu kapsamda Batı'nın kaybettiği Rus enerjisinin bir bölümünü dünyanın dördüncü büyük doğal gaz rezervine sahip ülkesi olan Türkmenistan'la telafi edilebilme şansı bulunmaktadır. Nitekim savaşın ardından Azerbaycan ve Kazakistan ile AB'nin temasları artarken Türkmenistan gazının Avrupa'ya taşınmasını sağlayacak olan Trans-Hazar Projesi yeniden gündeme gelmiştir. Gerek söz konusu proje gerekse de BTC ve Güney Gaz Koridoru Girişimi ile Kafkasya-Orta Asya enerjisinin Batı'ya taşınmasında en güvenilir rota olması nedeniyle Türkiye stratejik bir öneme sahiptir. Bunun yanında Doğu Akdeniz'de keşfedilen doğal gaz yataklarının güzergah konusunda yaşanan anlaşmazlığa son verilerek maliyet açısından uygun seçenek olan Türkiye üzerinden Batı'ya taşınmasına yönelik diplomatik çabalar artırılmalıdır. İlerleyen dönemde Irak ve İran doğal gazının da Türkiye rotasına entegre edilmesi ile AB'nin Rus gazına olan bağımlılığı ortadan kalkacak, Türkiye ise uzun yıllardır sürdürdüğü enerjide merkez üssü olma hedefini yakalamış olacaktır.

Kaynakça

Abatay, B. (2023, 21 Nisan). Karadeniz gazı Türkiye'nin enerjide dışa bağımlılığına ne kadar çözüm olabilir?. *BBC Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce-/articles/cnl92vnqwpzo>

Aslanlı, K. (2022). İran-Azerbaycan geriliminde Kazakistan formülü. <https://iramcenter.org/iran-azerbaycan-geriliminde-kazakistan-formulu-841>

Assenova, M., Cohen A., & Hill, W. A. (2023). Kazakhstan could lead Central Asia in mitigating the world's energy and food shortages. *Central Asian Government Policies on Energy and Food Exports*. Atlantic Council.

Bozkurt, E. (2023, 11 Ocak). BTC'den 2006'dan bu yana akan petrol 4 milyar varili aştı. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/btc-den-2006dan-bu-yana-akan-petrol-4-milyar-varili-asti/2784754>.

BP (2021). Statistical review of world energy 2021 70th edition. <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/-bp-stats-review-2021-full-report.pdf>.

Business Türkmenistan (2023, 25 Temmuz). Türkmenistan, Trans-Hazar doğalgaz boru hattı projesine olan bağlılığını teyit etti. <https://business.com.tm/tr/post/-10543/-turkmenistan-podtverdil-priverzhennost-proektu-transkaspiiskogo-gazoprovoda>

Council of the EU (2022, December 19). Council agrees on temporary mechanism to limit excessive gas prices. <https://www.consilium.europa.eu/en-/press/press-releases/2022/-12/19/council-agrees-on-temporary-mechanism-to-limit-excessive-gas-prices/>.

Council of the European Union (2023, March 29). Legislative acts and other instruments. 2023/0087(NLE), Brussels, 29 March 2023 (OR. en) 7617/23.

Demir, A. (1993). Enerji ve çevre ilişkileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 48(1), 35-46.

Donald, V. K. & Manuel, F. (2014). Globalization and energy: An anthropological perspective. *Journal of Globalization Studies*, 5(2), 19-38.

EIA (2022, November 16). Frequently asked questions on energy security. <https://www.iea.org/articles/frequently-asked-questions-on-energy-security>

Ener, M. ve Ahmedov, O. (2007). Türkiye-Azerbaycan petrol-doğalgaz boru hattı projelerinin ülke ekonomileri ve Avrupa Birliği açısından önemi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 117-136. <http://acikerisim.comu.edu.tr/xmlui/handle/20.500-1.12428/968>.

Energy Institute (2023). Statistical Review of World Energy, 72nd edition. <https://www.energyinst.org/statistical-review>.

Erkul Kaya, Nuran (2022). EU gas buyers on horns of dilemma as Russia insists payments in rubles. <https://www.aa.com.tr/en/economy/eu-gas-buyers-on-horns-of-dilemma-as-russia-insists-payments-in-rubles/2577516>.

EU (2022). Informal meeting of the heads of state or government Versailles declaration 10 and 11 March 2022. <https://www.consilium.europa.eu/media/54773/-20220311versailles-declaration-en.pdf>

European Commission (2021). Fit for 55': delivering the EU's 2030 climate target on the way to climate neutrality. Brussels, 14.7.2021 COM(2021) 550 final.

European Commission (2015). Energy Union package. Brussels, COM(2015) 80 final.

European Commission (2022). REPowerEU Plan. Brussels, 18.5.2022 COM(2022) 230 final.

European Council (2022). Special meeting of the European Council. Brussels, 31 May 2022 (OR. en) EUCO 21/22 CO EUR 19 CONCL 4.

European Council (2023). Energy prices and security of supply. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/energy-prices-and-security-of-supply/>

European Council (t.y.). EU restrictive measures against Russia over Ukraine (since 2014). <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/>

European Parliament (2023, Feb 21). EU energy security and the war in Ukraine: from sprint to marathon. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI-\(2023\)739362](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI-(2023)739362).

Eurostat (2023, April 19). EU gas consumption decreased by 17.7%. <https://ec.europa.eu/eurostat/-/web/products-eurostat-news/w/DDN-20230419-1>

Eurostat (2023, June 19). Mar '23: EU slashes Russian oil; emergency stocks up. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230619-3>

Eurostat (2023, March 3). EU trade with Russia continues to decline. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230303-1>

France24 (2022). France to restart all nuclear reactors by winter amid energy crunch. <https://www.france24.com/en/france/20220902-france-to-restart-all-nuclear-reactors-by-winter-amid-energy-crunch>.

Garcia, M. H. (2015). Turkish stream as an alternative for gas transit through Ukraine (Çev. Satomi Ortega). <http://www.ieee.es/en>

Guzman, L.P.& Majkut, J. (2023, January 17). U.S. LNG remapping energy security. <https://features.csis.org/us-lng-remapping-energy-security/>.

Henderson, J. & Chyong, K. (2023). Russian gas pipeline exports to Europe matter anymore. Oxford Institute for Energy Studies. *Center on Global Energy Policy*, Columbia University, New York.

Henderson, J. & Chyong, K. (2023a). Do future Russian gas pipeline exports to Europe matter anymore?. Oxford Institute for Energy Studies, *Energy Insight*, 131, 1-28.

Hudson, M. C. (2001). The October war: A retrospective by Richard B. Parker. *Middle East Journal*, 55 (4), 697-699.

IEA (2019). Energy security. <https://www.iea.org/areas-of-work/ensuring-energy-security>

Karabulut, B. (2016). Enerji güvenliğine küresel ölçekte bir bakış. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 15(1), 31-54.

Kardaş, S. (2023). Keeping the lights on: The EU's energy relationships since Russia's invasion of Ukraine. <https://ecfr.eu/wp-content/uploads/2023/05/Keeping-the-lights-on-The-EUs-energy-relationships-since-Russias-invasion-of-Ukraine-01.pdf>.

Kazakistan.kz (2023, 20 Haziran). Kazakistan, Almanya'ya petrol ihracatını 5 kat artıracak. <https://www.kazakistan.kz/kazakistan-almanyaya-petrol-ihracatini-5-kat-artiracak/>

Mitchell, T. (2009). Carbon democracy. *Economy and Society*, 38(3), 399-432.

Official Journal of the European Union (2022). Council Regulation (EU). 2022/1854 of 6 October 2022 on an emergency intervention to address high energy prices.

Overland, I. (2016). Energy: The missing link in globalization. *Energy Research & Social Science*, 14, 122–130.

Özsoy, B., Sipahi, E. B. ve Sayın, Y. (2022). Orta Asya'da enerji politikaları ve küresel rekabet bağlamında Türkiye'nin rolü üzerine bir değerlendirme. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 15(30), 303-328.

Pannier, B. (2022, September 13). Europe's wait for Turkmen natural gas continues. <https://www.fpri.org/article/2022/09/europes-wait-for-turkmen-natural-gas-continues/>

Pavy, J. (2023). Is the energy crisis behind us?. <https://www.euronews.com/-/2023/06/04/is-the-energy-crisis-behind-us>.

Podobnik, B. (2006). Global energy shifts: Fostering sustainability in a turbulent age. Philadelphia, PA: Temple University Press

Romano, V. (2022). EU signs 'strategic partnership' with Kazakhstan on green hydrogen, raw materials. <https://www.euractiv.com/section/energy/news/eu-signs-strategic-partnership-with-kazakhstan-on-green-hydrogen-raw-materials/>.

The European Council on Foreign Relations (2023). Deals database. <https://ecfr.eu/special/energy-deals-tracker/>.

Vladislav, S. & Ouyang, C.S. (2013). Analysis of post-soviet Central Asia's oil & gas pipeline issues. *Journal of Eurasian Affairs*. <https://www.geopolitica.-ru/en/article/analysis-post-soviet-central-asias-oil-gas-pipeline-issues>.

Yergin, D. (2006). Ensuring energy security. *Foreign Affairs*, 85(2), 69-75.

Extended Summary

The Russia-Ukraine War, which has been going on for more than a year, has brought important problems in the global arena. While the effects of the economic contraction caused by the Covid-19 pandemic continued, a new crisis in food and energy supply with the start of the War prompted countries to take various measures. Cost of the War is getting heavier daily especially for states and organizations with extensive commercial relations with the countries mentioned above. One of these organizations is the European Union (EU). Many EU member countries have been dependent on Russia for oil and natural gas imports for many years, and despite all efforts, this dependence has continued to increase. However, after the Russia-Ukraine War, which started in 2022, Moscow responded to the EU's imposition of various sanctions on Russia with an energy embargo, and the EU's dependence on Russian energy has reached its lowest level in recent years. Despite the energy crisis, EU's oil consumption in 2022 increased by 3.5% compared to the previous year, reaching 11.6%. In 2022, the EU was responsible for 1% of global natural gas production and 8.7% of consumption - although it decreased by 13.5% compared to the previous year. The EU countries, which purchase gas from Russia largely through pipelines, increased their LNG purchases by 57% (62 bcm) compared to the previous year. Despite the tendency to reduce coal consumption, there was a 2% increase in coal consumption in 2022. The EU's share in global nuclear energy consumption is 22.7%. However, as stated above, Russia's share in these rates decreased. The EU's coal exports from Russia decreased from 45% in 2021 to 22% in 2022; natural gas exports decreased from 36% to 21%, and oil exports decreased from 28% to 22%. Pipeline imports in Europe decreased by 35% (82 bcm) and Russia's total pipeline exports decreased by 38%. Gas imports of 8.5 billion cubic meters in the first five months of 2023, compared to 40 billion cubic meters in 2022 and 59 billion cubic meters in 2021, show a decrease of 79 percent and 86 percent respectively.

On the other hand, despite some disagreements in the fight against the political and economic crisis caused by the Russia-Ukraine War, the EU tries to carry out the process within the framework of cooperation. In this period when geopolitical concerns are rising again, the perceived threat to border security and the crisis caused by the dependence on Russia in energy made it necessary for the EU to determine short, medium, and long-term strategies. Finland's NATO membership and ongoing negotiations with Sweden, Germany's increase in military expenditures, the EU's military support obviously for a country for the first time in its history point to perceived threats to international security. Additionally, the obvious impact of the war on the global energy system has initiated a major transformation process in EU energy policies. As it is known, the European Commission determines the ways to be followed and the measures

to be taken to form energy policy with the directives and green papers and tries to establish the EU legal legislation in terms of energy policies. A binding European Climate Law and European Climate Pact have been adopted by the Union, which has committed to achieving climate neutrality by 2050 by fulfilling the commitments under the Paris Agreement with the European Green Deal adopted in 2019. Reducing net greenhouse gas emissions by at least 55% by 2030 is also among the short-term goals of the Union. However, after the war that started with Russia's attack on Ukraine on February 24, 2022, the EU expanded and updated its energy policies.

In this context, the REPowerEU Plan, based on the implementation of the European Green Deal, was adopted in May 2022. The Plan, which was basically created on the topics of energy saving, energy diversity and transition to green energy, aims to end dependence on Russia with short and medium-term strategies. In the current geopolitical context, the EU Energy Platform was established to secure the EU's energy supply at affordable prices and eliminate dependence on Russian gas. The Platform, which is responsible for collecting the Union's gas demand by gathering it in a common pool, optimizing the use of infrastructure in the EU and coordinating access to international partners, has signed agreements with many countries, including Israel, Algeria, Egypt and Azerbaijan. In the EU's market search, the Turkic States of Central Asia and the Caucasus, which have rich reserves, stand out in terms of ease of route as well as existing lines. At this point, while the agreement that foresees the doubling of the Azerbaijani gas sent to Europe via TAP until 2027 was signed, the efforts to transport the natural gas and oil of Kazakhstan and Turkmenistan to the Western markets via Türkiye gained momentum. In particular, the re-emergence of the Trans-Caspian Pipeline project constitutes an important topic of energy diplomacy between the EU and Turkic States. The project, which envisages transporting Turkmenistan gas to the EU, also offers opportunities such as reducing dependence on Russian gas, balancing China's influence in the countries of the region and strengthening the integration of Turkic States with the West. On the other hand, the War in question has once again revealed the need for an alternative route for Kazakhstan, which carries 80 percent of its oil to the EU via the Russian pipeline. As a matter of fact, the Trans-Caspian East-West Corridor declaration was signed between Georgia, Azerbaijan, Türkiye and Kazakhstan on April 8, 2022, and steps were taken to integrate the route into the international transportation system. Memorandum of Understanding on the Further Development of Cooperation in the Field of Energy adopted at the First Summit of the Heads of State of Türkiye, Azerbaijan and Turkmenistan held in December 2022, was also an important development supporting the said

process. With the mentioned diplomatic steps, Türkiye once again has the chance to become a key country in international energy markets.

This study focuses on the energy crisis that emerged from the Russia-Ukraine War, the measures taken by the EU to combat the crisis, and the role of the Turkic states in this process. The study, which consists of four main sections, first focuses on the concepts of energy security and globalization of energy, and discusses energy demand from a historical perspective. Afterward, the energy portrait of the EU is drawn in the light of international reports. After the measures taken by the EU to the crisis and threats that emerged before 2022, the Russian-Ukrainian War and the role of the Turkic States in the EU energy policies changed by the War are also evaluated.